

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi ihmisten käyttöön tarkoitettun veden laadusta (juomavesidirektiivi)

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi ihmisten käyttöön tarkoitettun veden laadusta (juomavesidirektiivi) (U 13/2018 vp): Asia on saapunut sosiaali- ja terveysvaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava suurelle valiokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- neuvotteleva virkamies Jarkko Rapala, sosiaali- ja terveysministeriö
- erikoissuunnittelija Outi Zacheus, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- ympäristöterveydenhuollon erityisasiantuntija Kaisa Mäntynen, Suomen Kuntaliitto
- vesiasian päällikkö Riina Liikanen, Suomen Vesilaitosyhdistys ry

VALTIONEUVOSTON KIRJELMÄ

Ehdotus

Riskiperusteinen talousveden laadun turvaaminen ja vesipuitedirektiivin täydentäminen

Riskiperusteinen talousveden laadun turvaaminen säädettäisiin pakolliseksi direktiivin soveltamisalaan kuuluvan talousveden toimittamiseen. Voimassa oleva direktiivi mahdollistaa jäsenvaltioille riskiperusteisen lähestymistavan käyttämisen, mutta se ei ole pakollinen.

Talousvedelle ja sitä kautta ihmisten terveydelle aiheutuvien vaarojen arviointi jakaantuisivat sekä jäsenvaltioiden että talousveden toimittajien osuuksiin. Jäsenvaltion olisi varmistettava, että vesipuitedirektiivillä säädettyyn vesimuodostumien seurantaan ja paineiden tunnistamiseen perustuva vaarojen arviointi tehtäisiin kaikille sellaisille vesimuodostumille, joista otetaan talousveden valmistamiseen tarkoitettua vettä keskimäärin yli 10 m³ päivässä. Vesipuitedirektiivin mu-

Valiokunnan lausunto StVL 1/2019 vp

kaan tällaisia tarkasteluja tulee tehdä niistä vesimuodostumista, joista otetaan vettä talousveden valmistamista varten yli 100 m³ päivässä.

Vaaran arvioinnin kohteena oleville vesimuodostumille esitetään yksityiskohtaisia seurantavertteita. Seurannan tulosten perusteella jäsenvaltio voisi vaatia, että veden toimittajat lisäävät seurantaa tai veden käsittelyä. Jäsenvaltio voisi myös sallia, että veden toimittajat vähentäisivät seurantatiheyttä. Tässä tapauksessa jäsenvaltion olisi kuitenkin jatkettava kyseisten muuttujien seurantaa vesimuodostumissa.

Vesimuodostumiin vaikuttavien vaarojen ja pilaantumislähteiden tunnistamisen perusteella jäsenvaltioiden olisi tunnistettava ne merkitykselliset muuttujat, joita vesimuodostumista seurattaisiin. Tunnistettujen paineiden perusteella vesimuodostumista seurattavien muuttujien määrä saataisi kasvaa nykyisestä, koska esimerkiksi mikrobiologiset riskit eivät kuulu vesipuitedirektiivin edellyttämiin vesimuodostumista seurattaviin tekijöihin.

Ehdotuksen mukainen vaarojen arviointi tehtäisiin vähintään kolmen vuoden välein vaarojen arvioinnin yhteydessä. Vesipuitedirektiivi edellyttää vesimuodostumien perusseurantaa vähintään kuuden vuoden välein, minkä lisäksi tunnistetuista paineista saattaa aiheutua tarve lisäseurantaan perusseurantojen välillä.

Talousveden toimittajien olisi tehtävä talousveden toimittamiseen liittyvä riskinarviointi, joka toimivaltaisen viranomaisen olisi hyväksyttävä. Riskinarvioinnin perusteella direktiivissä esitettyä muuttujien tutkimustiheyttä olisi lisättävä tai tutkimustiheyttä voitaisiin harventaa muuttujakohtaisesti tai poistaa jokin direktiivin luettelossa esitetty muuttuja valvonnasta lukuun ottamatta keskeisiksi määritellyjä mikrobiologisia muuttujia ja sameutta. Näin voidaan toimia jo voimassa olevan juomavesidirektiivin nojalla.

Vesimuodostumien ja talousveden toimittamisten riskinarvioinnilla korvattaisiin voimassa olevan direktiivin liitteessä säädetty kohta, jonka mukaan riskinarvioinnissa otetaan huomioon niiden valvontaohjelmien tulokset, jotka laaditaan vesipuitedirektiivissä tarkoitettuja vesimuodostumia varten, joista otetaan vettä keskimäärin yli 100 m³/pv.

Talousvedestä tutkittavat muuttujat

Talousvedestä tutkittaviksi edellytettujen muuttujien lista ja raja-arvot päivitettäisiin WHO:n ehdotuksen, varovaisuusperiaatteen ja julkisessa kuulemisessa saatujen mielipiteiden perusteella. WHO:n suosituksista poiketen eräille muuttujille asetettaisiin eri tavalla tai tiukempia raja-arvoja ja säännölliseen valvontaan otettaisiin uusia yhdisteitä, kuten eräät hormonitoimintaa häiritsevät aineet ja kuluttajatuotteiden sisältämät perfluoratut yhdisteet. Ehdotuksen mukaan WHO:n suositusten mukaiset seurannasta poistettaviksi esittämät muuttujat, joilla WHO:n näkemyksen mukaan on vain vähän vaikutusta terveyden suojeluun, säilytettäisiin direktiivissä, koska nykyiset vedenkäsittelyjärjestelmät on suunniteltu alittamaan nykyisin voimassa olevat raja-arvot.

Vedenjakelualueiden vähimmäisnäytteenottotiheyttä lisättäisiin. Toimitetun veden määrästä riippuen ehdotuksessa esitettyjen muuttujien vuotuinen vähimmäistutkimustiheys kasvaisi pienim-

Valiokunnan lausunto StVL 1/2019 vp

millä laitoksilla alle 1—1:stä 10:een, keskikokoisilla laitoksilla 1—3:sta 50:een ja suurilla laitoksilla 4—12:sta 365:een tutkimukseen.

Poikkeuslupa-artiklan poistaminen

Direktiivistä poistettaisiin artikla, jonka nojalla kemiallisten muuttujien enimmäisarvoista voidaan tietyin edellytyksin ja viranomaisen päätöksellä poiketa määräajan.

Talousveden kanssa kosketuksissa olevat rakennusmateriaalit ja -tuotteet

Ehdotuksella muutettaisiin juomavesidirektiivin artikla, joka koskee talousveden kanssa kosketuksissa olevista rakennustuotteista ja materiaaleista sekä vedenkäsittelykemikaaleista talousveeseen liukenevia epäpuhtauksia. Artikla korvattaisiin osittain uudella artiklalla, joka koskisi kotitalouksien vedenjakelujärjestelmien riskinarviointia.

Talousveden kanssa kosketuksissa olevien rakennusmateriaalien ja -tuotteiden vaikutus talousveden laatuun otettaisiin tulevaisuudessa huomioon rakennustuoteasetuksen mukaisissa harmonisoiduissa tuotestandeissa. Tarvittava yhdenmukaistaminen tapahtuisi antamalla standardointitoimeksiannot rakennustuoteasetuksen nojalla. Siihen saakka, kunnes standardointitoimeksiannot olisi pantu täytäntöön ja yhdenmukaistetut standardit olisi julkaistu, jatkettaisiin nykykäytäntöä.

Uudessa artiklassa esitetään kotitalouksien vedenjakelujärjestelmiä koskevat riskinarviointeihin liittyvät velvoitteet. Erityisesti arvioitaisiin riskit, jotka liittyvät talousveden kanssa kosketuksiin joutuviin materiaaleihin ja tuotteisiin. Ensijaisia riskinarvioinnin kohteena olevia kiinteistöjä olisivat esimerkiksi sairaalat, terveydenhuollon toimintayksiköt ja rakennukset, joissa on majoitustiloja, sekä rangaistuslaitokset. Tiloissa, joiden riski ihmisten terveydelle katsotaan suurimmaksi, olisi seurattava talousvedestä säännöllisesti *Legionella*-bakteerin määrää ja lyijyn pitoisuuksia.

Raportoinnin uudistaminen

Ehdotuksen mukaan nykyinen jäsenvaltioiden velvollisuus raportoida talousveden laatutuloksista komissiolle kolmen vuoden välein korvattaisiin järjestelmällä, jossa jäsenvaltiot laatisivat Euroopan ympäristökeskuksen tuella erilaisia tietokokonaisuuksia ja varmistaisivat, että komissiolle, Euroopan ympäristökeskuksella ja Euroopan tautien ehkäisy- ja valvontakeskuksella olisi pääsy niihin. Euroopan ympäristökeskus julkaisisi säännöllisesti tai komission pyynnöstä koko Euroopan unionin laajuisen yleiskatsauksen jäsenvaltioiden julkaisemien tietojen perusteella.

Tietokokonaisuuksia pitäisi luoda esimerkiksi toimenpiteistä, joilla on edistetty talousveden saatavuutta, vesimuodostumien seurantatuloksista ja niiden perusteella tarpeellisiksi katsotuista toimenpiteistä pilaantumisen lähteiden tunnistamiseksi, kotitalouksien vedenjakelujärjestelmiä koskevan riskinarvioinnin seurantatuloksista, toimenpiteistä, joita on toteutettu sen varmistamiseksi, että talousveden kanssa kosketuksissa olevista materiaaleista peräisin olevat aineet tai kemikaalit eivät vaaranna ihmisten terveyttä, toimenpiteistä, joita on tehty kuluttajille tiedottamiseksi sekä

Valiokunnan lausunto StVL 1/2019 vp

putkiasentajien ja muiden ammattilaisten kouluttamiseksi, ja toimenpiteistä, joilla ehkäistään mahdollisia *Legionella*-tautiesiintymiä.

Veden saatavuuden lisääminen

Jäsenvaltioiden olisi toteutettava kaikki tarvittavat toimenpiteet, joilla parannettaisiin ja edistettäisiin talousveden saatavuutta ja sen käyttöä. Ehdotus sisältää yksityiskohtaisia velvollisuuksia, joita olisivat esimerkiksi heikoimmassa asemassa olevien väestöryhmien tunnistaminen ja kampanjat veden laadusta tiedottamiseksi. Laitteistoja, joista tarjottaisiin ilmaiseksi vettä julkisissa tiloissa, tulisi perustaa ja ylläpitää sekä sisä- että ulkotiloissa. Ravintoloissa, kahviloissa ja ateriapalveluissa tulisi edistää veden vapaata saatavuutta.

Tiedottaminen yleisölle

Ehdotuksessa esitetään yksityiskohtaista sääntelyä talousveden toimitusten piirissä olevien asiakkaiden tiedottamisesta. Asiakkaille olisi toimitettava tietoja sopivalla tavalla asiakkaiden pyytämättä vähintään kerran vuodessa esimerkiksi veden hinnasta ja kotitalouksien kuluttaman veden määrästä, vesimaksujen kustannusrakenteesta sekä muuttuvista ja kiinteistä kustannuksista, veden käsittelystä ja jakelusta, jäteveden keräyksestä ja käsittelystä sekä toimenpiteistä, joita on tehty veden saatavuuden lisäämiseksi. Lisäksi tietoverkossa olisi esitettävä ajantasaisia tietoja veden laadusta, laatuvaatimusten ylityksistä, kuluttajien tavoista säästää vettä, laitoksen toiminnan tehokkuutta kuvaavista tunnusluvuista, laitoksen hallinnosta ja hallintotavoista, veden käsittely- ja desinfiointitavoista, verkostovuodoista ja tarvittaviksi arvioituista investoinneista.

Toimivallan siirto komissiolle

Komissiolle esitetään siirrettäväksi toimivalta antaa delegoituja säädöksiä direktiiviehdotuksen kaikkien liitteiden muuttamiseksi. Liitteissä säädetään talousveden laatuominaisuuksista, niiden raja-arvoista, seurannasta, näytteenottotiheydestä ja sen lisäämisestä ja vähentämisestä, veden toimitukseen liittyvien riskien arvioinnin perusteista, näytteenottomenetelmistä tiedottamisesta, tutkimusmenetelmien suoritusarvoista yleisölle ja kotitalouksien vedenjakelujärjestelmien riskien arvioinnista.

Komissiolle annettaisiin toimivalta antaa delegoituja säädöksiä myös vesimuodostumisesta tehtävää vaaran arviointia koskevien seurantavaatimusten määrittämiseksi. Näistä toimenpiteistä säädetään vesipuitedirektiivissä.

Komissiolle esitetään siirrettäväksi toimivalta antaa täytäntöönpanosäädöksiä, joilla täsmennetään yleisölle verkossa toimitettavien tietojen muoto ja järjestelyt. Komissio voisi antaa täytäntöönpanosäädöksiä myös jäsenvaltioilta edellytettävien tietokokonaisuuksien muodosta ja järjestelyistä sekä yksityiskohtaisista vaatimuksista indikaattoreista, unionin laajuisista yleiskartoista ja jäsenvaltioiden yleiskatsauksista, jotka Euroopan ympäristökeskus julkaisee jäsenvaltioiden säännöllisesti keräämien tietojen perusteella tai komission pyynnöstä.

Vakiomuotoiset artikkelit

Valiokunnan lausunto StVL 1/2019 vp

Direktiiviin ehdotetaan lisättäväksi uusi artikla, joka noudattaa perusoikeuskirjan 47 artiklaa ja jolla pantaisiin täytäntöön Århusin yleissopimus muutoksenhaku- ja vireillepano-oikeuden osalta. Jäsenvaltioiden olisi varmistettava, että luonnollisilla henkilöillä ja oikeushenkilöillä olisi mahdollisuus saattaa direktiivin toimeenpanoon liittyvän asian laillisuus tutkittavaksi tuomioistuimessa tai muussa riippumattomassa ja puolueettomassa elimessä.

Direktiiviin ehdotetaan lisättäväksi myös artikla, jonka nojalla jäsenvaltioiden olisi säädettävä direktiivin nojalla annettujen kansallisten säännösten rikkomiseen sovellettavista seuraamuksista ja niiden täytäntöönpanon varmistamisesta. Seuraamusten olisi oltava tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia. Ne ja niitä koskevat muutokset olisi ilmoitettava komissiolle.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Valiokunta tukee valtioneuvoston tavoin juomavesidirektiivin uudistamista ja komission ehdotuksen tavoitetta ihmisten terveyden suojelun edistämisestä ja riskiperusteista lähestymistapaa talousveden laadun turvaamiseksi. Valiokunta pitää myönteisenä, että direktiivin jatkovalmistelussa on edetty pitkälti Suomen tavoitteiden suuntaisesti ja tukee myös valtioneuvoston tavoitetta saada direktiivi hyväksytyksi Suomen puheenjohtajuuskauden aikana.

Talousveden laadun valvonnan riskiperusteisuus ja harmonisointi vesipuitedirektiivin kanssa

Saadun selvityksen mukaan riskiperusteisuuden säätäminen pakolliseksi ei vaikuttaisi talousveden laadun valvontaan Suomessa. Valiokunta pitää tärkeänä, että valmistelussa on kiinnitetty huomiota komission esittämien säännösten päällekkäisyyteen vesipuitedirektiivin säännösten kanssa. Eri vesidirektiivien harmonisoinnilla voidaan välttää jäsenmaissa päällekkäistä työtä ja vähentää eri direktiivien täytäntöönpanon aiheuttamaa hallinnollista taakkaa.

Talousvedestä tutkittavien muuttujien listan ja tutkimustiheyksien päivittäminen

Maailman terveysjärjestö esitti muutoksia komission ehdottamiin talousveden raja-arvoihin ja tutkittaviin muuttujiin. Muutosehdotukset on saadun selvityksen mukaan pääsääntöisesti otettu huomioon puheenjohtajan kompromissiehdotuksessa. Myös komission ehdotuksen nykyiseen verrattuna moninkertainen tutkimustiheys on jatkovalmistelussa palautettu lähes ennalleen. Riskiperusteisen lähestymistavan perusteella jäsenvaltiot voivat kohdistaa tutkimukset tarkoituksenmukaisella tavalla ja siten, että terveyden edistämiseen liittyvät hyödyt ovat oikeassa suhteessa tutkimuksista aiheutuviin kustannuksiin. Valiokunta pitää tärkeänä, etteivät talousvettä toimittavien laitosten ja sitä kautta veden käyttäjien kustannukset ehdotuksen vuoksi merkittävästi nouse.

Poikkeushuvat

Komissio esitti talousveden laadulle myönnettävien poikkeusten poistamista, mikäli vesi ei täytä kemiallisia laatuvaatimuksia. Valiokunta pitää myönteisenä, että poikkeuslupa on jatkossakin mahdollinen silloin, kun kemiallisten laatuvaatimusten alittamisen ei voida olettaa aiheuttavan terveyshaittaa veden käyttäjille.

Valiokunnan lausunto StVL 1/2019 vp

Kiinteistöjen vesijärjestelmien riskinarviointi

Valiokunta pitää valtioneuvoston tavoin perusteltuna, että Legionella-bakteerin aiheuttamien infektioiden vuoksi se lisätään talousvedestä tutkittavien muuttujien joukkoon. Kansallisesti on kuitenkin päätettävä, mistä rakennuksista tutkimuksia tehdään suurentuneen terveysriskin vuoksi, kuten esimerkiksi sairaaloista ja hoitolaitoksista.

Veden saatavuuden edistäminen

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan direktiivin jatkovalmistelussa on luovuttu myös yksityiskohtaisista säännöksistä niistä toimenpiteistä, joita jäsenvaltioiden tulisi tehdä veden saatavuuden edistämiseksi. Valiokunta pitää tärkeänä, että jäsenvaltiot voivat kansallisesti päättää tavoista, joilla ne voivat parhaiten edistää YK:n kestävän kehityksen puhtaan veden saamiseen liittyviä tavoitteita.

Säädösvallan siirto komissiolle

Direktiiviehdotuksen mukaan komissiolle siirrettäisiin valta antaa delegoituja säädöksiä direktiivin kaikkien liitteiden osalta, mukaan lukien muun muassa kotitalouksien vedenjakelujärjestelmien riskinarvioinnin seurantavaatimukset. Valiokunta yhtyy valtioneuvoston kantaan siitä, että neuvotteluissa tulee pyrkiä säilyttämään komission toimivalta ainoastaan teknisluonteisissa asioissa.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Sosiaali- ja terveysvaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan.

Helsingissä 17.9.2019

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Anu Vehviläinen kesk
varapuheenjohtaja Mia Laiho kok
jäsen Pekka Aittakumpu kesk
jäsen Kim Berg sd
jäsen Arja Juvonen ps
jäsen Noora Koponen vihr
jäsen Aki Lindén sd
jäsen Hanna-Leena Mattila kesk
jäsen Ilmari Nurminen sd
jäsen Hanna Sarkkinen vas
jäsen Heidi Viljanen sd

Valiokunnan lausunto StVL 1/2019 vp

jäsen Sofia Virta vihr
varajäsen Paula Werning sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Harri Sintonen